

«Шинжү — бастыразына баш»

Күндүлү коллегалар! Алтай Республиканын Шинжү-чоттош палатазынын ла бойымнын адымнан АР-дын Шинжү-чоттош палатазынын өмөлигин ле ветерандарын 25 жылдыкла уткуп турум!

Шинжү-чоттош палата 25 жылдын туркунына турумкай иштеп, ижи аайынча байлык ченемел жууп, тыш государственной шинжүнун арга-күчтү институту болуп, республикан акча-манатты жаан туза-жандырулу башкарарынын системазынын өзүмине учурлу камаанын жетирген.

Шинжү-чоттош палатанын бастыра ишчилерине энге-тонго жадын-жүрүм ле Алтай Республикага тузалу ишти онон ары једимдү улалтып апарзын деп күнзейдим!

Алтай Республиканын Шинжү-чоттош палатазынын председатели Э. Н. МАЛЧИНОВ

2023 жылдын күчүргөн айынын 18-чи күнинде Алтай Республиканын Шинжү-чоттош палатазы (КСП) 25 жылдыгын темдектеп јат. Ол бу бйдин туркунына республикан бюджеттин акча-манадын тузалу, јандырулу тузаланары аайынча кеми ле учуры жаан государственной шинжү, аналитикалык ла экспертный иш өткүрет. Онын ишчилери бийик профессионализмиле, ижине каруулу болгоныла аңыланат. Бүгүн акча-манат аайынча дисциплинаны тынгыдары — эл үлекерлерди бүдүрерине, Алтай Республиканын өзүминин тос иш-амадуларына, тергеенин эл-јонынын жадын-жүрүми јакшы болорын тззбөрине керектү жаан учурлу айалга.

Республикан КСП ижин 1998 жылдын күчүргөн айынын 18-чи күнинде баштаган

Түүкинен

Јарлу кеп сөслө болзо, жаан јол баштапкы алтамнан башталат. Алтай Республикада акча-манат аайынча тыш государственной шинжүнун органын тззбөри јанынан баштапкы алтам 1997 жылдын сыгын айынын 11-чи күнинде эдилген. Шак ла бу күнде АР-дын Эл Курултайынын баштапкы тудуумынын депутаттары «Шинжү-чоттош палата керегинде» 24/7 танмалу республикан јасакты јараткан. Ол

ниле, сонгында палатада јангырта тззбөштөр өткөниле колбулу. 2011 жылда болгон кубулталар «Россия Федерациянын субъекттеринин ле муниципал тззбөлмөлөринин шинжү-чоттош өткүрөөчи органдарын ла олордын ижин тззбөринин текши ээжилери керегинде» 6-ФЗ танмалу федерал јасак јарадылганыла колбулу. Ол јасак акча-манат јанынан тергеелик ле муниципал кеминде шинжүни тззбөрин аайлаштыра башкарат.

2011 жылдын үлүргөн айынын 19-чы күнинде јарадылган «Алтай Республиканын Шинжү-чоттош палатазы керегинде» 53-РЗ танмалу республикан јасак эртезинде ле күнде чыдузын алынган. Ол јасак шинжү өткүрөөчи органнын тззбөмл тззбөлгөлөрин кубулткан. Бу јасакла болзо, тергеелик парламент јангыс ла КСП-нын председателин ле онын ордынчызын эмес, је анайда ок аудиторлорды база көстөйт.

2012 жылдын күүк айында государственной јамыларга аудиторлор Альберт Санатович Туянин ле Лариса Витальевна Каланакова көстөлгөн. Коллегиальный орган (коллегия) тззбөлгөн, ол бу органнын ижинин эн ле жаан учурлу сурактарын, ол тоодо ижинин планынын ла ишти тззбөринин сурактарын, шинжү иштин методологиязын шүүжип көрөт.

Јасакчы орган эткен кубулталарды бүдүрерге болуп, КСП-нын башкартузына бир канча тос сурактарды аайлаштырар керек болгон:

— шинжү ле экспертно-аналитикалык иштердин структуразын, олорды тззбөринин эл-сүмелерин Россия Федерациянын Чотто-

Васильевна Выборова, Марина Андриановна Аткунова, Татьяна Юрьевна Тинина, Гульнара Серикпаевна Сулейменова.

Палатанын аудиторлоры ла ишчилери — «универсальный солдаттар», олар јангыс ла экономикалык, юридический, бухгалтерский билгирлерлү эмес, је анайда ок өскө дө бөлүктердин аңылуларына үренет. Ол тоодо үредүликтин, су-кадыкты корырынын, культуранын, агаш эземнин, јолдын ла өскө

тутак-једикпестер болгоны илезине чыгарылган. Өткүрилген шинжү иштердин шылтузында 829 млн салковойдын финансовый бузуштары јоголтылган, бюджеттердин кирелтелерине 4,5 млн салковой акча орныктырылган ла јандырылган. КСП-нын тергеелик јасакберимди јарандыраы јанынан шүүлтелери ајаруга алылып, кезикте јангы бузуштарга экелгедий айалгалар јоголтылган.

јасакта республикан парламент тозонот лонун башкартузында болор государственной акча-манат шинжүнүн жаантайын иштейтен органы керегинде айдылган.

Бу орган бойынын ижин 1998 жылдын күчүргөн айынын 18-чи күнинде баштаган, ненин учун десе шак ла бу күнде депутаттар онын председателине онон озо АР-дын акманат аайынча министерствозынын госкирелтелер ле кредитование аайынча бөлүгин башкарган болгон Евгений Витальевич Танзыкоты көстөгөн.

Бу палата ижин баштап турарда, анда төрт кижин иштеген: Е. В. Танзыкот, Ираида Владимировна Федотова — председателъдин ордынчызы, Роза Егоровна Манышева — аудитор, Светлана Васильевна Бахрамаева — инспектор.

Евгений Витальевич палатаны 2010 жылдын тулаан айына жетире башкарган, онон ол АР-дын Эл Курултайынын бежинчи тудузынын депутатына тудулган. Ираида Владимировна председателъдин ордынчызы болуп 1999 жылдын кандык айынан ала 2011 жылдын күөк айына жетире иштеген.

Баштапкы жылдарда КСП-нын башкартузынын алдында турган сурактар ишчилердин кадровой составын тазобориле, локальный акттар белетеериле, иштин материально-техникалык жеткилдежиле, шинжү иштердин регламентациязыла, Эл Курултайла, шинжүнүн объекттериле өмө-жөмө иштеерин тазобориле колбулу болгон.

Өткүрилген шинжү иштердин шылтузында 829 млн салковойдын финансовый бузуштары жоголтылган

Ол сурактар једимдү бүткен, мында Россия Федерациянын Чоттомол палатазынын ла АР-дын Эл Курултайынын јанынан эдилген методикалык ла тап-эриктик болуштын учуры јаан.

2006 жылда КСП-нын ишчилеринин тоозы 11 ишчиге јетире көптөгөн.

2010 жылда онын башкартузында кубулталар болгон — тергеенин парламенти КСП-нын јаанына бюджеттин сурактарын јакшы билер, башкараачынын ченемели бар, мынан озо Турачак аймактын депутаттарынын Соедининг спикери болгон Артем Игнатъевич Сумачаковты көстөгөн. 2011 жылда онын ордынчызына Эрика Ортовиновна Церр көстөлгөн, ол бу јамызында эмдигенче иштеп јат.

КСП-нын туукизинде јаан учурлу керектер тергеелик јасакберимде кубулталар эдилге-

мол палатазы эткен шуултелерге ле стандарттарга толо кеминде келиштиртер керек;

— јасактардын ла нормативный тап-эриктик акттардын үлекерлеринин финансово-экономикалык экспертиказы толо кеминде болорына ајалгалар тазобор;

— туза-јандырунын аудидин ишке кийдирерин онон ары уалалтар.

Бойынын бйинде КСП-да иштеген улус: Светлана Васильевна Бахрамаева, Светлана Константиновна Самородова, Мария Дмитриевна Таушканова, Надежда Федоровна Погадаева, Ырыс Чочыевна Кынова, Елена Эзеновна Олчонова, Татьяна Геннадьевна Тюючечекова, Мактагуль Кабасовна Джабатаева, Юлия Ивановна Куница, Татьяна Васильевна Литвинова, Айана Эркиновна Кахтунова.

Бүгүнгү Шинжү-чоттош палата

Бу палатанын ижинин тазоблгөзине беш ээжи кийдирилген: јасакла башкарынары, суракты чындык шиндеп көрөри, туза-јандыру болоры, кемнен де камаанду эмес ле ачык-јарык ајалга болоры. Чыдулардын, өткүрилген шинжүлердин, финансовый бузуштарды илезине чыгарганынын тооломынын кийинде Алтай Республиканын јилбүлери турат. Бүгүн, качан эл үлекерлерди бүдүрери бдүп ле олорды бүдүрерине арбынду акча-манат чыгарылып турарда, андый ајалганын учуры јаан. Бюджеттин акказын ла государственной ар-јөбжөни тузаланарында тутак-једикпестерди ле бузуштарды илезине чыгарары шинжү органнын ижинин тос ууламјызы болуп јат.

Тургуза бйдө республикан КСП-ны государственной ла муниципал јанда иштеп койгон ченемелдү башкараачы Эжер Николаевич Малчинов башкарат. Ол бу јамыга

2019 жылда көстөлгөн.

2021-2022 жылдарда бу палатанын ишчилеринин тоозы 4 кижиге көптөгөн (17-ге јетире). Мында бирлик амадула башкарынып турган, бйдин некелтелерине келиштирте иштеер аргалу нак өмөлик тазоблгөн.

Аудиторлор болуп Лариса Витальевна Каланакова, Екатерина Геннадьевна Манышева, Татьяна Семеновна Нонукова иштейт.

Тургуза бйдө бу палатанын аппаратазында эки бөлүк бар: акча-манат, тап-эриктик ле тазобмөл јеткилдеш аайынча бөлүк, шинжү ле экспертно-аналитикалык иш аайынча бөлүк. КСП-да иштейт: Татьяна Николаевна Иркитова, Екатерина Викторовна Хабарова, Марина Валерьевна Тойдокова, Диана Николаевна Кужлекова, Айана Николаевна Пупьева, Светлана

до оолуктердин ижинин тазоблгөзориле жууктада таныжат. КСП-да иштеери уур-күч, көп ууламјыларлу, чүмдү де болзо, ол ок бйдө сүрекеј јилбилү иш болуп јат. Мында иштеп турган улус аналитикалык сагышту, кандый бир сурактардын тазоблгө-шылтактарын аайлыштырып ийер, ижин кыракы бүдүрер, чыдамкај иштеп билер, ајарынккај, ак-чек, каруулу специалисттер. Олорго бойынын билгирлеринин кемин улайынча бийиктедерге келижет. Кандый ла учуралдарда олор суракты элбеде көрүп, шылтактарын теренјиде шиндеп, качы ла салковойды чотко алып, шинжү өткүрип, шинжү-чоттомол ишти аайлу-башту, чындык өткүрер учурлу. Өткүрилген шинжү иштин учтурулталары јанынан кандый да алангыштар, блааш-тартыштар болбозын деп, качы ла сурак кыракы шинделер керек.

КСП-га ол тоодо строительный бөлүк јанынан билгирлерлү, бюджеттен јонјүрүмдик бөлүктин объекттерин тударына ууландырылган акча-манат канай чыгымдалып турганын шинжүде тударын јарандыра аргалу специалисттер керек.

Палатанын өмөлигин мында иштеп турган улус бойынын талдап алган профессиязына чындык болгоны, суракты ак-чек ле јаан ајарулу шиндеп көрөр деп тазоблгөлө башкарынып иштеп турганы, ижи аайынча билгирлерине терен болгоны бириктирет. Анчада ла палатанын јаанынын ордынчызы болуп 11 жыл иштеп келген Эрика Ортовиновна Церрдин, аудиторлор Лариса Витальевна Каланакованын, Екатерина Геннадьевна Манышеванын, шинжү, аудит ле палатанын ижин јеткилдеери аайынча башкартунын јааны Нели Михайловна Епитованын, консультант-јюрист Евгения Владимировна Савконын једимдү ижин анылап темдектеер керек.

Палата иштеп баштаарда, 4 лө кижин иштеген

25 жылдын туркунына бүдүргөн иштин учтурулталары керегинде кыскарта айтса — учурлу ла кеми јаан иш. Темдектезе, јук ле 2022 жылда 19 шинжү ле экспертно-аналитикалык керек-јарактар, Алтай Республиканын јасактарынын ла Алтай Республиканын башкарузынын јөптөринин үлекерлери аайынча 22 экспертиза өткүрилген. Анайда ок бастыра кеминде бюджетный системанын финансово-бюджетный бөлүгинде кеми 3,5 млрд салковойго турар бузуштар ла

Палатанын аудиторлоры ла ишчилери — «универсальный солдаттар»

Тургуза бйдө федерал јасакберимде эдилген чокумдаштын шылтузында шинжү-чоттош өткүреечи палатага берилген јангы чыдулар аайынча административный ченемел јакшы тузаланылып турган.

КСП-нын көп тоолу ишчилери Алтай Республиканын государственной кайралдарыла кайралдаткан: Алтай Республиканын Эл Курултайынын ла Алтай Республиканын башкарузынын Күндүлү грамоталарыла, ведомственный кайралдарла.

2012 жылда Шинжү-чоттош палатада Алтай Республиканын шинжү-чоттош өткүреечи органдарынын соведи тазоблгөн. Онын амадузы — тергеете государственной ла муниципал акча-манат шинжүнүн системанын туза-јандырузын бийиктедери. Тергеелик палата шинжү-чоттош өткүреечи органдардын Россия Федерациянын Чоттомол палатазындагы совединин турчызы болуп јат. Тургузылган јөптөжүлерле башкарынып, Алтай Республиканын акча-манат аайынча министерствозыла, Федерал казначействонын Алтай Республика аайынча башкартузыла, республикан прокуратурала, Федерал калан службанын Алтай Республика аайынча башкартузыла өмө-жөмө иш тазоблгөн.

Тургуза бйдө палатанын ишчилерине иштеерине керектү бастыра ајалгалар тазоблгөн. АР-дын парламенти ле колбу тудулат, КСП ого бюджетти чындык бүдүреринин, анайда ок Алтай Республикада бүдүреечи јангын органдарына, јербойында бойы башкарынарынын органдарына бюджеттин акказын ла государственной ар-јөбжөни башкараачынын сурактары аайынча тос эксперт ле аналитик болот.

Шинжү-чоттош палата бойынын јаан учурлу ижин онон ары уалалтып апарар — государственной Алтай Республиканын турумкај өзүмине ле эл-јоннын јадын-јүрүмунин чындыгын бийиктедере керектү акча-манаттын јасак аайынча тузаланына камаанын јетирер.

Шинжү өткүреечи органнын ижин јарандыра тос ууламјылардын тоозында — онын ижинде цифровизация өткүрери, озочыл чындык эп-сүмелерди, акча-манат аайынча шинжү ле аудит өткүрери јанынан озочыл ченемелдерди тузаланары.

Алтай Республиканын Шинжү-чоттош палатазынын өмөлиги